

САША

ПЕЙТОН

СМІТ

ВІДЬОМСЬКИЙ ПРИХИСТОК

Харків
«ФОЛІО»
2025

Якось людина, яку я любила, дала мені коробку, повну темряви. Лиш за багато років по тому я зрозуміла, що й то був дарунок.

Мері Олівер

Нью-Йорк, травень 1911 року

Іст-Ривер виразно відгонила смерть.

Той хлопчина не благав, щоб його не кидали в її глибини. Так було на краще. Благання — річ страшенно негідна.

Той хлопчина взагалі майже нічого не сказав. Вимовив тільки дівчаче ім'я, і то лише раз, а потому пішов на дно.

Завдання достатньо просте — усього лиш убити когось. Вистачило б одного міцного удару в голову. Решту зробила річка. Люди такі крихкі.

Над містом завис досконалий півмісяць. Спокійний і тихий, холодний і байдужий, ніби нічого не змінилося в цілому всесвіті.

Ніхто в Нью-Йорку не помітив людину в темному пальті, яка віддалялася від доків.

Ніхто в Нью-Йорку не помітив, як людина викидає в провулку пару закривавлених рукавичок.

Ніхто в Нью-Йорку взагалі нічого не помітив.

Приховати скоєне теж виявилось напручуд просто.

За сорок два квартали звідси, у замащеній брудом кам'яниці востаннє міцно спала одна дівчина. Біля протилежної стіни вузької кімнати стояло порожнє ліжко її брата.

А десь на розі Нижнього Мангеттена під гуркіт метро та несамовите дзижчання нових електричних ліхтарів і шум спраглої до крові ріки заворушилася магія.

1

Нью-Йорк, вересень 1911 року

Якось мама сказала, що успіх дівчини в цьому світі залежить від того, як вправно вона вміє вдавати. І от зараз я вдаю, що мені не хочеться закричати.

Складно не помічати присутність пана Г'юза, який суне майстернею з грацією п'яного лева.

Він прибув сьогодні вранці на одну зі своїх улюблених несподіваних перевірок. Утім, як завжди, цей пан перевіряє не так майстерню, як швачок, котрі тут працюють.

Непомітно зиркаючи одна на одну, ми з дівчатами оцінюємо нашу роботу. Дві хвилини тому в Мері закінчилися нитки в катушці. А перед тим у Кетрін зламався крейдяний олівець.

Я програю в «кішки-мишки». Покірно зітхаючи, встаю з-за столу — мені потрібно підшити поділ, тож треба нагріти праску.

Неможливо вдавати, що я не помічаю пильного погляду пана Г'юза, яким він проводить мене, коли йду через прохід.

— Добрий ранок, — від його вишкіру на моїй шкірі виступають сироти.

Моя вимушена усмішка радше нагадує поразку. Найбільше йому до вподоби купатися в нашій вдячності. Неважливо, що ми в тринадцятох виконуємо тут всю

роботу, і наприкінці кожного тижня чемно надсилаємо йому прибуток.

Пан Г'юз часто нагадує нам про те, що не слід робити справи наполовину, треба повністю присвячувати себе праці. Тож коли доходить до того, щоб заподіяти мені якусь прикрість, він чітко дотримується власної поради.

Учора ввечері несподівано вдарив ранній осінній мороз, тому в майстерні холодно. Задубілими руками непросто робити делікатні стібки, як цього вимагає пан Г'юз, але коли пані Керрі, наша керівниця, минулого разу попросила його збільшити нам бюджет на вугілля, він просто розсміявся їй в обличчя. А в пані Керрі не те обличчя, в яке можна так просто сміятися.

Я повертаюся до своєї швейної машинки, вихляючись, як павук, навколо столів, де дівчата штампують сукні так моторно, як це можливо в такому тісному просторі. Я з усіх сил намагаюся не штурхнути ліктем Джесс, котра працює біля мене. Коли це сталося востаннє, між моїм великим і вказівним пальцями застрягла шпилька. Джесс сказала, що це випадково, утім, коли в мене пішла кров, вона всміхнулася.

Пан Г'юз вештається майстернею, колупає манекени, проводить пальцями по тканинах. Він зупиняється біля мого робочого столу й бере в руки стос викрійок, які я охайно розклала, щоб розкроїти оксамитове пальто для однієї багатой вдови — до речі, моєї найкращої клієнтки. Він недбало переглядає креслення, наче має уявлення, на що взагалі дивиться, а тоді недбало кладе їх на край столу. Частина коміра падає на підлогу. Пан Г'юз на це не реагує.

Мені знадобиться купа років, щоб зрозуміти, що він щойно зробив.

Його наступна мішень — Мері. Він вмощується на краю її столу й просить йому усміхнутися. Він змастив своє біляве волосся олією, принаймні його залишки, зачесавши наперед. Сьогодні він облився одеколоном; їдкий, огидний запах проникає в моє горло.

— Добра робота, — нарешті промовляє пан Г'юз, знайшовши, мабуть, частково зшитий одяг собі до смаку. — Як поживають мої дівчатка?

Тон його запитання натякає на те, що він очікує побачити на наших обличчях щастя від того, що ми працюємо на такого преславного чоловіка.

— Добре, дякуємо, пане Г'юзе, — відповідаємо ми голосами на октаву вищими, ніж зазвичай.

Пан Г'юз розвертається до пані Керрі, щоб поцікавитися тим, як ведуться справи.

Помахом своєї зморшкуватої руки вона дозволяє нам видихнути. Хоч наші майже впритул поставлені столи не дають змоги триматися від пана Г'юза якомога далі, дозвіл не дивитися з трепетом на кендюх із жиром, який чомусь зветься чоловіком, викликає полегкість.

Принаймні, коли на вечерю я змушена їсти черствий хліб, мені не треба вдавати, що я щаслива. Принаймні, коли я сумую за Вільямом так нестерпно, що здається, ніби моя грудна клітка от-от трісне від болю, мене ніхто не змушує тримати усмішку на обличчі.

Я шию темно-синє, кольору ночі, оксамитове пальто і, відчуючи м'яку тканину під руками, нагадую собі, що роблю це десять тисяч разів на день, що мені пощастило тут працювати, мені пощастило з паном Г'юзом та іншими.

Мене могли запроторити в жахливу лікарню на Лонг-Айленді, як зробили це з моєю мамою, коли її розум непоправно зламала Вільямова смерть.

Або я могла бути, як моя шкільна подруга Розі, котра працює на фабриці біля річки, вдихає осад, не присідає по дванадцять годин на день, нескінченно пришиваючи однакові гудзики до однаковісіньких сорочок. І це приголомшлює виснаження ніщо, як порівняти з деякими історіями, які вона мені розповідала. От хоча б про дівчину з довгою ко-сою. Її волосся якось потрапило в механізм однієї з машин, і вона померла прямо там, на фабричній підлозі.

Розі розповідала, що коли розплутували косу тієї дівчини, то разом з волоссям дістали її скальп.

Мені потім тижнями снилися кошмари.

Або я могла бути схожою на свого брата, чиї попередньо втоплені кістки гниють у могилі, яку я досі не можу наважитися відвідати. Йому, мабуть, дісталось найгірше з нас усіх, хоч я не впевнена, що він погодився б зі мною. Шкода, що його не можна про це запитати.

Я досі чекаю, коли вщухне біль від його смерті, але натомість відчуваю, ніби мене гамселять кулаком в живіт по п'ятдесят разів на день.

Він, мабуть, сказав би мені, щоб я так не драматизувала.

Мені справді пощастило працювати кравчиною в невеликій майстерні, а ще більше пощастило, що пані Керрі дозволила мені переїхати нагору до інших дівчат, коли маму відіслали в психлікарню. Така робота щохвилини стає дедалі рідкіснішою.

Щодня тут зводять нові димові труби, а така майстерня, як наша, зачиняється.

Я сиджу над пальтом заможної вдови, сподіваючись, що розмірене клацання швейної машини заглушить інші шуми в моїй голові.

Я пришиваю гудзики, що тягнуться вздовж передньої частини пальта. Раптом мене лякає тихе дзеленькання

дверей, що відчиняються. Це лише хлопець-посильний, котрий кидає пакунок із новими голками на стіл пані Керрі, але я з подивом помічаю, що небо заливають блідо-фіолетові сутінки. Власниця оксамитового пальта очікує на нього завтра вранці, а мені треба пришити ще десять гудзиків, підшити обидва манжети й обробити лівий.

Треба найняти в майстерню ще хоча б трьох швачок, але пан Г'юз впевнений, що наша нездатність встигати з роботою — це питання робочої етики, а не персоналу.

Я відстаю від графіка, бо сестри Томпсон замовили вчора потворні сукні в морському стилі, а ранковий візит пана Г'юза лише погіршив ситуацію.

Темні тіні пізнього вечора розповзаються кімнатою, і дівчата одна за одною підіймаються нагору до квартири, де живе більшість із нас, унизу залишаємось лише пані Керрі та я. Вона люб'язно запалює три гасові лампи й просить мене довго не затримуватися.

Залишитися вночі в майстерні на самоті окреме нещастя — під покровом темряви по підлозі бігають миші, а температура опускається так, що зовсім скоро я починаю тремтіти навіть попри те, що загорнулася в шаль.

Інші дівчата регочуть нагорі. Ми сміємось нечасто, тому я уявляю, що вони зараз жартують про пана Г'юза.

Голка злітає над тканиною. Я працюю так швидко, як тільки можу, обрізаючи нитку восьмого гудзика і лякаюся від того, що в шпарині замка брязкає ключ.

Теленькає прикріплений до вхідних дверей дзвоник. Зараз у темряві він звучить інакше.

У шлунку важчає від страху, я змушую себе відірвати погляд від пальта, і мої найгірші кошмари справджуються.

Це пан Г'юз.

Він вривається в майстерню, як бик, спотикаючись об власні черевики, коли переступає поріг.

Його обличчя розчервонілося попри прохолодне вечірнє повітря, а коричневе твідове пальто застебнуте не на ті гудзики.

Він мацає касу спітнілими руками, бере купюри й пхає їх собі в кишені.

Я завмираю. Може, мені пощастить і він не помітить, що я тут.

Якось я читала, що собаки відчують запах страху. Гадаю, чоловіки теж так можуть, бо його погляд сіпається й зустрічається з моїм.

Я можу брехати собі, але глибоко в душі знаю правду — мені ніколи не щастило.

Побачивши мене, пан Г'юз втягує повітря крізь зуби й гидко посміхається.

— О це ти.

— Уже йду, пане, — я кладу частини викройки в шухляду свого швейного столу, щоб не зустрічатися з його водянистим поглядом.

Його обличчя спотворює гримаса.

— Ні, — пан Г'юз зажовує слово, — це навряд чи.

Порух його губ і слизький погляд чітко вказують на те, що він збирається зробити.

Мене пронизує жах, нечіткий і нудотний. Я зупиняюся й починаю думати.

Щоб дійти до входних дверей я мушу пройти повз нього на відстані витягнутої руки, а на темних вулицях у цю годину певно нікого вже немає. Чорний вихід, той, що веде до квартири нагорі, ближче, але так пізно він уже замкнений. Ключ у кишені мого фартуха, але я вже

уявляю, як тремтять мої руки і як я морочуся з ним, доки він нарешті не падає на підлогу.

Мерехтять гасові лампи, від чого майстерню заливає нудотне помаранчеве сяйво.

Мої легені в лещатах.

«Треба діяти».

Я відриваю ногу від підлоги й кидаюся до дверей, що ведуть до сходів позаду. Зараз уся моя увага прикута до пана Г'юза та власного серця, яке гепає в грудях, наче секундна стрілка погано змащеного годинника.

Я майже на місці, розчепірила пальці, тягнуся до ручки, аж раптом його рука хапає мене за комір і смикає назад. Я кашляю, бо мене душить тканина.

— Куди це ти зібралася? — пан Г'юз випльовує слова, такі само брудні, як і він сам. — Ніч щойно почалася.

Холод стискає моє шалене серце, кінчики моїх пальців німіють. Я відступаю й повертаюся обличчям до нього, але мені не вдається відійти далеко, бо він досі тримає мою блузку в кулаці.

— Прошу, пане, — шепочу я. Мій голос тремтить. Ненавиджу себе за це.

У відповідь він грубо штовхає мене до стіни. Ударяючись об неї, моя голова видає жакливий тріск.

Пан Г'юз затискає мене, однією рукою стискаючи плече, а другою мацає моє стегно.

Не можу видобути власний голос, щоб закричати.

Він так близько, кислий запах віскі від подиху нестерпний. Його обличчя червоне й вкрите плямами, очі напівзаплющені й набряклі. Крапля поту з його обличчя скрапує на мою шию.

Я здіймаю руки, щоб відштовхнути його, але він завеликий.

Металеві кісточки корсета вгризаються в мої ребра. Легені жадають повітря.

— Я не подобаюся тобі, Мері? — запитує він й огидненько посміхається, прибираючи руку з мого плеча й притискаючи передпліччям мою шию до стіни. Тисне він сильно.

«Я не Мері, я Френсіс», — кортить мені крикнути, але йому байдуже, хто я, хто ми всі. Якби він бачив в мені особистість, то не робив би цього.

Тиск його масивної руки не дає мені дихати. Я хапаю повітря, як риба, яку викинуло на берег. Спершу не відчуваєш нічого, а тоді з'являється жахливий пекучий біль, і я починаю задихатися.

Я намагаюся вдихнути, а він від цього тільки дужче шкіриться.

Якщо сьогодні я не помру, то шалена радість в його очах від мого болю переслідуватиме мене до кінця моїх днів.

Перед моїми очима з'являються яскраві цяточки. Краї кімнати то розпливаються, то стають чіткішими.

Пан Г'юз підступає ближче.

Я заплющую очі.

«То оце відчував мій брат?».

Порожнеча вже злизує краї всього. А тоді під крижаним жахом знову щось проступає. У животі щось починає гудіти. Розквітає на кінчиках моїх пальців.

Крізь пелену паніки проскакує одна думка, ніби ранкове сонце розвіює туман над гаванню: «Смерть тепліша, ніж мені здавалося».

Це почуття повністю охоплює мене, підсвічує всі темні частинки мого буття, доки не лишається нічого, крім цього й мене.

Я задихаюся, силуюся зробити невеликий вдих — усе, на що я здатна, поки його ручисько перекриває мої ди-хальні шляхи.

Я не боюся.

«Я відмовляюся боятися».

Із заціпеніння мене вириває тихий свист, звук, наче щось летить у повітрі.

Усе ще тримаючи очі міцно заплющеними, я чую, як щось хлюпає від удару, і здригаюся, коли на моє обличчя бризкає тепла рідина.

Звільнившись від ваги передпліччя пана Г'юза, я відчайдушно хапаю ротом повітря. І миттю відчуваю полегшення.

Я розплющую очі саме вчасно, щоб побачити, як пан Г'юз гучно завалюється на підлогу, а мої кравецькі ножиці стирчать із лівого боку його м'ясистої шиї, увігнавшись у неї майже до руків'я.

Винно-червона кров точиться з рани, розходитьсь на його білій сорочці й стікає у шви потертої дерев'яної підлоги.

Пан Г'юз булькає, тоді його тіло судомить, і врешті він затихає.

Від людини залишилося тіло. Тіло з моїми кравецькими ножицями, що заглибилися в шию на п'ять дюймів. Але двері надійно зачинені, на вікнах віконниці. Жодного таємничого рятувальника, лише я, тіло й ножиці.

Мене наповнює холодна впевненість. Я це зробила. У якийсь спосіб це зробила я.

Думки стають похмурими. Коліна підкошуються.

Останнє, про що я думаю, перед тим як впасти на підлогу: *«Прошу, Боже, не дай мені впасти в його кров».*

Але удача знову відвертається від мене.

За кілька хвилин я опритомніла, мої руки липкі й червоні. Пан Г'юз лежить біля мене, його очі-намистинки досі розплющені, на обличчі майже комічний вираз здивування.

Його кров просочилася через рукав моєї блузки, зіпсувавши білу тканину іржаво-червоною плямою.

Крізь вікна пробивається сріблясте місячне сяйво, освітлюючи воскову руку пана Г'юза, що лежить за кілька дюймів від мене.

Я залишаюся на підлозі ще на якусь мить, переводячи погляд від неживої оболонки пана Г'юза на стелю. У квартирі наді мною тихо; зустріч із паном Г'юзом, очевидно, нікого не потурбувала. Та й чого б? Крик існував тільки в моїй голові. Мої голосові зв'язки, паралізовані страхом і стиснені чоловіком, спромоглися тільки на хриплий зойк.

Я ковтаю клубок. Якби прокинулися дівчата, вони знайшли б мене тут біля пана Г'юза, а я знаю, на що це схоже.

Зараз я здатна дихати швидко й поверхнево. Встаю на ноги, хоч це непросто, бо кожен м'яз мого тіла тремтить, і розумію, що підошви моїх черевиків липкі від крові.

Перш ніж встигаю щось вдіяти, мій шлунок судомить, і я блюю на підлогу.

Блювотиння змішується із запахом масла до швейної машинки й тіла, що вмирає.

Мене знову нудить, але мені більше немає чим блювати.

Мабуть, мені варто спробувати позбутися тіла, знайти спосіб стягнути його вниз, але навіть якби я була досить сильною, щоб самотужки його зсунути, думка про те, що доведеться до нього доторкнутися, видається мені такою огидною, що я навіть не хочу пробувати.

Я йду до столу й сідаю на твердий дерев'яний стілець за своєю машинкою.

Синє оксамитове пальто досі тут, незаймане й недоторкане. Не уявляю, як події останніх п'яти хвилин могли залишити хоч щось незіпсованим у цьому світі. Здається, наче все тепер має бути іншим, зруйнованим, точнісінько таким, якою зараз почуваюся я.

Проводжу рукою по своїй вологій щоці. Долоня червона. Отже, це не сльози — кров.

Витріщаючись вниз на пальто, я вигадую план. *«Один крок за раз, Френсіс»*, — братів голос відлунює в моїй голові.

Крок перший: я дошию пальто. Якщо до ранку воно не буде готове, мене звільнять, і всі дізнаються, що щось відірвало мене від роботи. А тіло на підлозі пояснить, *що саме це було*.

Крок другий: я сховаю свій замашений кров'ю одяг, а вранці позбудуся його. Викину, коли відноситиму речі.

Крок третій: я ніколи нікому не розкажу про те, що сталося. І ніколи більше про це не згадуватиму.

Я тягнуся до правого боку своєї машинки «Зінгер», де зазвичай лежать ножиці, але пальці проводять по порожньому місці.

Ох.

Ну, звісно.

Я краду Джессові. Її стіл стоїть так близько до мого, що я можу відчинити її шухляду, не встаючи зі свого стільця.

Від прохолодного металу мене починає злегка нудити.

І знову я чую Вільяма: *«Ти зможеш. Ти мусиш це зробити»*.

Я витираю закривавлені руки об темну спідницю й беруся до роботи. Тремчу так сильно, що ледь втримую в руці голку, але згодом опановую себе. На пришивання гудзиків та обробку краю витрачаю небагато часу.

Утім, тіло пана Г'юза в протилежному боці кімнати ігнорувати складно. Щоразу, коли підводжу голову, мій погляд падає на місце, де лежить тіло — темне, велике, і дуже й дуже нерухоме.

У роті присмак жовчі, і від цього мені боляче вдихати. Біль — єдина причина, через яку я вірю в реальність усього цього.

Я стою за столом і загортаю пальто в папіросний папір, а тоді розстібаю власну блузку. Кров розбризкалася на шию й лівий рукав. Мені не вдасться вивести пляму в день прання так, щоб її не побачили інші дівчата, тому я охайно складаю блузку й кладу в коробку з пальтом. Потім зав'язую її широкою сатиною стрічкою, роблю бант і кладу на прилавок — пакунок готовий для доставляння.

На корсеті, прямісінько над моїм серцем, теж пляма від крові розміром із монету, але інший коштуватиме щонайменше мою тижневу зарплату, тож ходитиму в цьому. Принаймні цю плямку легко приховати.

Мені ніколи плакати над зіпсованим одягом чи оплакувати часи, коли я не знала, як падає на підлогу тіло.

Широко розчахую двері на темну вулицю й викидаю касу на порожній тротуар, знаючи, що до ранку все зникне. Не знаю, як правильно інсценувати місце злочину, але сподіваюся, що все скидатиметься на пограбування, яке пішло не за планом.

На мені лише корсет, тож нічне повітря продирається крізь груди до мого серця, що досі шалено калатає.

Тіло пана Г'юза розпласталось біля сходів. Я заплющую очі, стискаю зуби й проявляю останній акт рішучості, щоб переступити його.

Якби я була сміливішою й мала сильніший шлунок і тверді руки, то дістала б ножиці з його ший. Але я не така.

Пхаю руку в кишеню свого фартуха, дістаю ключ і відмикаю двері. Вони відчиняються не до кінця, бо їм заважає тулуб пана Г'юза, але мені вдається прослизнути в цю шпарину. Я роблю крок на сходинку, повертаюся й востаннє дивлюся в його осклілі розплющені очі. Ті самі очі, котрі так часто роздивлялися мене, тепер невидючі.

«Щасливо».

Коли я підіймаюся сходами в нашу темну квартиру, то досі дихаю уривчасто, поверхово й надто швидко. На щастя, інші дівчата вже поснули у своїх залізних ліжках і зараз дихають глибоко, м'яко й тихо.

Я витираю засохлу кров з обличчя мокрою ганчіркою, що її зняла з раковини в кутку. Не впевнена, чи витерла все — тканина постійно червоніє, коли я прибираю її від обличчя, але я не можу більше на це дивитися. У квартирі, повній дівчат, ніхто не зверне увагу на закривавлену ганчірку. Я кидаю її на купу з білизною, яку треба випрати, і сподіваюся, що зробила достатньо для своєї безпеки.

От би опинитися зараз у старій квартирі на Гестер-стріт, щоб Вільям був у своєму ліжку, і я могла розбудити його й запитати, що мені робити. Його відсутність, наче діра в моєму серці: вона завжди зі мною, але не заважає функціонувати. Сьогодні вона як відкрита рана — пеку-ча, потворна й неймовірно загрозлива.

Більшість днів я намагаюся втамувати своє горе й боюся темної невідомості його глибини, але сьогодні я дозволяю йому втопити мене, сподіваючись, що так не думатиму про руки пана Г'юза на моїй талії, чи про його мертві очі, чи те, як мої ножиці перелетіли кімнату, наче за помахом чарівної палички.

Я безперервно тону в темряві.

Мені нічого не сниться. І я за це вдячна, хоч і не знаю кому.

Зміст

1	7
2	21
3	36
4	48
5	62
6	74
7	98
8	104
9	124
10	134
11	156
12	166
13	175
14	193
15	206
16	219
17	235
18	253
19	271
20	291
21	312
22	319
23	336
24	361

25	373
26	381
27	394
28	407
29	423
30	445
31	464
Подяки	474